

SI 8 Sigtuna, Kv. Draken

Litteratur: UR 2, s. 138; E. Floderus, skrivelse till Riksantikvarien den 13/6 och 15/6 1924 (ATA dnr 1385/24), brev till O. v. Friesen 9/9 1925 (UUB), Sveriges äldsta medeltidsstad (1941), s. 102 (avbildning).

Äldre avbildning: E. Floderus, teckning 1924 (a.a. bilaga 4, ATA); foto i ATA.

Signum i Samnordisk runtextdatabas: [U UR2:138B](#)

I samband med arbetet för en stenmur vid Strandvägen i kv. Draken, dåvarande stads-
 kvarter 21, påträffade arbetaren Karl Falk i juni 1924 ett skaft ristat med runor och orna-
 mentik. Erik Floderus som kort dessförinnan hade dokumenterat några arkeologiska läm-
 ningar som hade framkommit i samband med grävningen för en vattenledning på samma
 tomt, uppger i en kompletterande skrivelse den 15 juni att skaftet »enl. uppgift» skulle ha
 hittats »på 80 cm. djup och liggande på själva blåleran under ett lager jord». I ett brev till
 professor Otto v. Friesen den 9 september 1925 uppger Floderus att fyndet ska ha gjorts
 »vid grävning för en mur å Drakeska gården intill Strandvägen, 0,5 m. djupt på leran, alltså
 under omständigheter mycket liknande dem, under vilka koppardosan [SI 1] hittades 1911 i
 den intill liggande Palmeska trädgården».

Även om uppgifterna om fynddjupet som synes varierar är det tydligt att skaftet ska ha
 legat direkt på den sterila leran. Enligt ett muntligt meddelande från Anders Wikström den
 28/11 2012 kan fyndet dateras till sent 900-tal eller till 1000-talet. Skaftet förvaras nu i Sig-
 tuna museum (SF157, [inv. nr. 122990](#)).

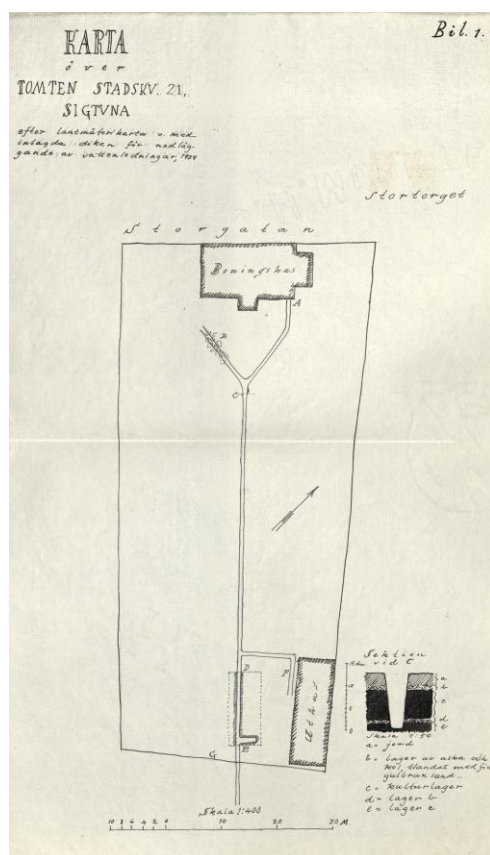

Fig. 1. Erik Floderus' schaktplan över undersökningarna 1924 i kv. Draken. Det runristade hornskaftet påträffades vid bokstaven G nedtill till vänster om det långa schaktet på planen. Efter original i ATA.

Runristade lösföremål från Sigtuna

Sl 8 Kv. Draken

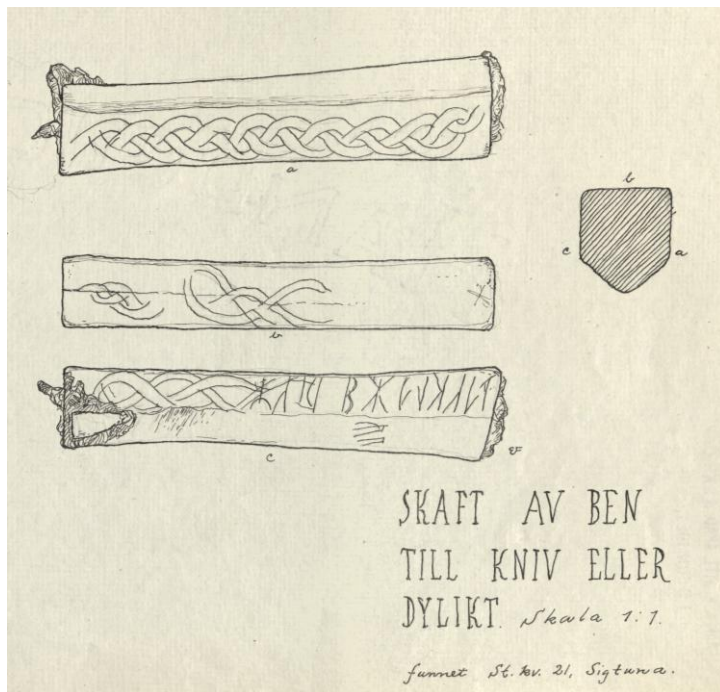

Fig. 2. Knivskafte från kv. Draken. Teckning av Erik Floderus i rapport till riksantikvarien 1924. Efter original i ATA.

Skaftet består av horn och är 100 mm långt, 19 mm brett och 23 mm högt. I genomskärning har det en plan ovansida, två parallella bredsidor och en vinklad undre del. En rest av en tånge är bevarad i skaftet och sticker ut fem millimeter. På ovansidan av skaftet finns rester av två inristade slingor. På den ena bredsidan löper en bandfläta, på den andra finns en slinga som börjar vid den nedre änden och fortsätter till mitten av skaftet. Därpå följer tolv runor och runliknande tecken som fyller utrymmet fram till skaftets andra ände. På skråkanten nedanför runan \times finns fyra millimeterlånga raka streck ristade ovanför varandra och parallella med kanten. Vid toppen av det tredje strecket från höger finns ett litet jack snett uppåt vänster. Intill strecket syns en tunn spricka. Något nedanför toppen på det fjärde strecket finns en båge ristad snett nedåt vänster, som skulle kunna vara bistaven i en **u**-runa.

Skaftets femkantiga form gör att inskriften kommer att stå upp och ned när kniven hålls i handen (se fig. 2).

Fig. 3. Knivskafte från kv. Draken. Foto Sigtuna museum (CC BY 4.0).

Fig. 4. Detalj av inskriften på knivskaftet. Foto Sigtuna museum (CC BY 4.0).

Inskrift:

ItkKltXb · pikX
5 10

Till läsningen:¹ Ett par tunna sprickor med en sammanlagd längd av 11 mm går från skaftändan genom de tre första runorna i inskriften. Den inledande runan har en bistav som utgår från basen av huvudstaven och snett uppåt höger. Runan tolkas enklast som en stupad l-runa. På mitten av huvudstaven finns också en kort svagare linje som går i en brant vinkel snett nedåt höger. Denna ser ut att vara ristad, men det är svårt att avgöra om den är avsiktlig. 2 **t** har en lång ensidig bistav till vänster, som inte är förenad med huvudstaven. Runa 3 **k** har en rak bistav. Den följande runan har formen av ett latinskt K. Den övre bistaven når inte lika högt som huvudstaven, medan den nedre sträcker sig något nedanför baslinjen. 5 **l** har en lång bistav som är ansatt nedanför toppen av huvudstaven och går i en brant vinkel. Runa 6 är **t** med en lång ensidig bistav i en brant vinkel. Bistaven är mycket tunn intill huvudstaven och inte riktigt förenad med denna. Runa 7 har formen av den medeltida gyllentalsrunan *tvemadher* (X). Den övre vänstra bistaven är inte förenad med huvudstaven, medan den motsvarande högra bistaven skjuter över något på vänster sida. Den vänstra nedre bistaven ansluter till huvudstaven något högre än den till höger. Den senare verkar vara ristad två gånger och den ena gången i brantare vinkel. Huvudstaven tunnare ut nedtill och har dragits hela vägen ned till kanten. 8 **b** är spegelvänd. Övre bistaven är ristad två gånger. Den nedre bistaven består av två segment som inte möts på mitten. Efter denna runa finns en tydlig punkt. 9 **p** har en hög bistav som inte är förenad med huvudstaven. Runa 10 **i** är ej stungen. 11 **k** har en svagt bågböjd bistav som sträcker sig något högre upp än huvudstaven. Runan är inte stungen. Runa 12 har upptill en bågböjd bistav till **m** som är ristad i ett drag. Huvudstaven når inte lika högt som bistavarna. På mitten och till höger om huvudstaven finns en något missformad bistav till **p**. Denna korsas av en av ornamentslinjerna. Nedtill finns två bistavar som till **r**, varav den vänstra är mycket kort. Den högra bistaven går däremot ned över kanten.

Inskriften innehåller några teckenformer som är främmande för den vikingatida runraden. Hit hör den fjärde runan K som liknar en variant av den medeltida p-runan samt den

¹ Kommentarer till läsningen bygger till övervägande del på en undersökning av MK den 6 februari 2018.

Runristade lösföremål från Sigtuna

Sl 8 Kv. Draken

sjunde runan \mathfrak{X} som svarar mot gyllentalsrunan *tvemadher*, fvn. *tvímaðr*. Det sista tecknet kan tolkas som en bindruna mellan det senare tecknet och \mathfrak{p} , alternativt som en bindruna $\mathfrak{m̄p̄r}$. Den sistnämnda runan har en slående likhet med ett tre gånger ristat tecken på ett runben från Tønsberg i Norge (N A226), men med den skillnaden att det här även ingår en **h**-komponent (se fig. 5). Inskriften har en arkeologisk datering till 1100–1150 (K. J Nordby, Lønruner. Kryptografi i runeinnskrifter fra vikingtid og middelalder (2018), s. 312). Fyndomständigheterna för knivskaftet från Sigtuna talar dock för en vikingatida datering och dessa överensstämmelser med det medeltida bruket beror kanske på tillfälligheter.

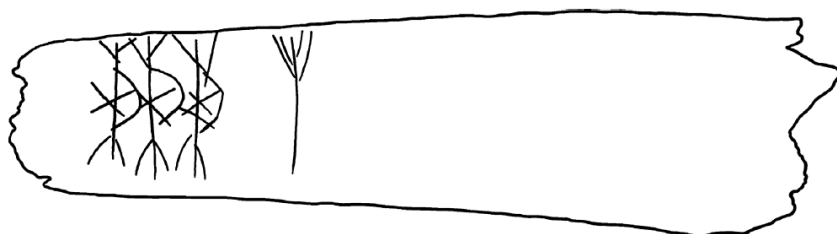

Fig. 5. Runbenet N A226 från Tønsberg med bindrunor snarlika den som avslutar inskriften på knivskaftet från kv. Draken. Teckning: Johnny Kreutz och K. Jonas Nordby. Efter Nordby 2018.

Den långa sekvensen av konsonantrunor tillsammans med stupade och spegelvända runformer gör det tveksamt om inskriften är språkligt meningsgivande, även om runföljden **pik** formellt kan återge en objektsform *pik* 'dig'. Att det skulle kunna handla om en lönnskrift är väl också mindre troligt.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson/Magnus Källström
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000
www.raa.se